

اسناد تجاری

چک بسته

استعمال چک بسته ابتدا در انگلستان بوده و موضوع در سال ۱۸۸۳ در کشور نامبرده بصورت قانونی در آمده و مقرراتی برای آن وضع شده است. در فرانسه هم در ۱۹۱۱ برای چک بسته قانون تصویب گردید مواد ۳۷ تا ۳۹ قانون جدید نیز از این موضوع بحث میکند. چک بسته (خط کشیده) ممکن است بطور مطلق یا مقید بسته شده باشد مطلق آنست که بین دو خط چیزی نوشته نشده باشد مقید آنست که اسم يك بانكدار بین دو خط قید شده باشد محال علیه وجه چکی را که بطور مطلق بسته شده فقط بیک نفر بانكدار میتواند بپردازد ولی وجه چک مقید را نمیتوان بهر بانكدار تأدیه نمود فقط بانكداری که اسم او در چک قید شده حق دارد وجه آنرا بگیرد. بانكدار نمیتواند چک بسته را بگیرد مگر اینکه طرف معامله یکی از مشتری های او و یا اینکه بانك دیگر باشد این مقررات مخالف رویه قضائی میباشد که تا تاریخ تصویب این قانون معمول بوده است دیوان کشور فرانسه در حکم ۲۸ دسامبر ۱۹۲۷ می گوید: مقررات ماده ۸ از قانون ۱۴ ژون ۱۸۶۵ که بموجب آن چک بسته فقط از طرف بانكدار ممکن است برای مطالبه وجه ارائه شود و ماده ۱۰ همان قانون حاکی از اینکه تأدیه وجه بر خلاف مقررات ماده مذکور مستلزم برائت تأدیه کننده نخواهد بود بهیچوجه مانع نیست که بانكدار چک را بوسیله ظهر نویسی در یافت نماید بنا براین هرگاه کسی وجه چک مسروق را از بانك اخذ و سند را بوسیله ظهر نویسی بوی منتقل نماید و بانكدار از مسروق بودن چک بی اطلاع باشد مالك حقیقی آن تنها باستناد اینکه چک بسته بوده نمیتواند بانكدار را نسبت بتأدیه وجه بغير دائن مسئول قرار دهد.

چون غرض از وضع چک بسته جلوگیری از یارۀ تقلبات وهم چنین جلوگیری از سوء استفاده در صورت مسروق شدن چک میباشد قانون جدید بانكدار را در این مورد بیشتر محدود و مقید کرده و نظر مقنن فرانسوی اینست که بانكدار وجه چک بسته را فقط بکسی باید بپردازد که او را بشناسد و از هویت گیرنده اطلاع کافی داشته باشد و بنا بر این مقرر شده که طرف معامله مشتری خود بانك باشد و یا اینکه بانك دیگر. تنق اخیر ماده ۳۸ مسئولیت بانكدار متخلف از مقررات مذکور را بیان مینماید و میگوید: متخلف مسئول خسارت طرف میباشد ولی مقدار خسارت بهر تقدیر از مبلغ خود چک نباید تجاوز نماید.

تعداد نسخ

هرگاه چکی در کشوری صادر شده و در کشور دیگر قبل تأدیه باشد و یا تأدیه آن در قسمت دیگر از کشور محل صدور که در موارد دریا واقع شده باید بعمل آید ممکن است چک نسخ متعدده داشته باشد در اینصورت شماره نسخه اصلی در نسخ دیگر باید قید شود و رگرنه هر يك از آنها چک مستقل و علیحده محسوب خواهد شد. تأدیه وجه با مبادله یکی از نسخ مستلزم برائت تأدیه کننده نسبت بتمام نسخ میباشد اگرچه این امر تصریح هم نشده باشد. هرگاه نسخ چک در اثر ظهر نویسی باشخاص متعدده انتقال یافته باشد ظهر نویسی و همچنین ظهر نویسی های بعدی مسئول امضای خود می باشند این مقررات شبیه مقرراتی است که در مبحث برات ذکر شد و عبارت دیگر تعداد نسخ در هر يك از دو سند وقتی پذیرفته است که محل تأدیه وجه غیر از محل صدور سند باشد و فقدان واتر بین رفتن آن در موقع نقل و انتقال از کشوری بکشور دیگر محتمل باشد ولی در مورد برات دارنده

میتواند اصدارنسخ متعدده را از صادر کننده درخواست کنند و در مورد چك دارنده آن حق این درخواست را ندارد فقط صادر کننده در صورتی که لازم بداند میتواند چك را بنسخ متعدده صادر نماید اما در مورد چك در وجه حامل خود صادر کننده نیز نمیتواند آنرا بنسخ متعدده صادر کند زیرا : ممکن است پیدا کردن اشخاصی که چك بدست ایشان رسیده به اشکال منتهی و مایه اختلافی شود .

جعل و تزویر در چك

هر گاه متن چك مورد تحریف و تغییر واقع شود تکلیف چیست ؟ قانون تجارت ایران در این مورد ساکت و تکلیف خاصی برای این موضوع تعیین نکرده است ولی بموجب قانون فرانسه هر يك از امضا کنندگان سند در حدود تعهد خود مسئول میباشد یعنی گمانیکه تاریخ تعهدشان پس از تاریخ تحریف سند بوده در حدود مفاد سند محرف باید وظایف خود را انجام دهند و اشخاصی که قبل از وقوع تحریف تعهدی کرده اند در حدود مفاد اصل سند مسئول میباشند چنانچه می بینیم قانون جدید برای جلوگیری از بطلان و از بین رفتن چك در این مورد هم مقررات خاصی وضع و چك مجعول و مزور را نیز معتبر دانسته است . ماده ۱۰ می گوید : چك مجعول کان لم یکن و بدون اثر نیست . هر يك از امضا کنندگان که سوء نیتی نداشته اند در حدود مسئولیت خود باید تکالیف خویش را انجام دهند و با این ترتیب سند مجعول بدون اینکه ابطال گردد جریان خود را طی میکند و نسبت به امضا کنندگان آن مانند سند صحیح آثار خود را می بخشد . در اینجا ممکن است پرسید خسارت ناشی از تزویر و تحریف را چه کسی باید جبران کند ؟ فرض میکنیم چكي بمبلغ یک هزار ریال صادر گردیده و در اثر تزویر و اضافه يك صفر ده هزار ریال خوانده میشود بانگذار محال علیه هم مبلغ ده هزار ریال را بدارنده چك مجعول پرداخته خسارت نه هزار ریال را که برخلاف حق و در اثر الحاق صفر پرداخت شده

چه کسی باید جبران کند؟ آیا محال علیه که اضافه بر مبلغ حقیقی پرداخته یا صادر کننده چك یا ظهرنویس اول پس از وقوع تحریف از عهده این خسارت باید برآید؟ هیچيك از این اشخاص را بطور انحصار و استمرار نمیتوان مسئول این خسارت معرفی نمود زیرا : موارد مختلف است در يك مورد ممکن است محال علیه مسئول شناخته شود و در مورد دیگر مسئولیتی متوجه او نباشد برای روشن شدن امر خلاصه چند فقره از احکام دادگاههای فرانسه را ذیل از نظر خوانندگان میگذرانیم تا از طرز استدلال پاسخ پرسش مذکور نیز معلوم شود .

نظر باین که مبلغ چك از محل و اعتباری که صادر کننده نزد محال علیه داشته کمتر بوده و برگ چك از برگ های تجارخانه محال علیه و دارای علامت تجارنی او بوده و با اینحال تنها باستناد اینکه امضای سند از طرف شخص منتسب الیه مورد انکار واقع شده نمیتوان محال علیه را بنادیه مجدد وجه آن ملزم دانست .

دادگاه تجارت سن ۴ ژویه ۱۸۷۸

۲- مجعول بودن یکی از ظهرنویسی ها مانع نیست از اینکه دارنده چك وجه تخصیص یافته برای پرداخت وجه را از محال علیه دریافت دارد زیرا : ظهر نویسی اخیر که در نتیجه آن دارنده مالك چك گردیده بی عیب و خالی از اشکال بوده و دارنده از مجعول بودن ظهرنویسی سابق هم بی اطلاع و سوء نیتی نداشته است .

پاریس ۱۹ ژون ۱۹۰۳

۳- نظر باینکه شاکی بانك محال علیه حساب جاری داشته و خدمتگذار تجارخانه نیز در معاملات دخیل بوده لذا باستناد اینکه چك را خدمتگذار امضا کرده و شاکی از صدور و امضای آن بی اطلاع و ده نمیتوان بانگذار را مكلف نمود که وجه چك را دوباره پرداخت کند .

دیوان کشور فرانسه (شعبه حقوقی) ۲۲ فوریه ۱۸۸۶